

CZU: 930.253(498):329.15(439)

VENIREA LA PUTERE A COMUNIȘTILOR ÎN UNGARIA REFLECTATĂ ÎN SURSELE ISTORICE ALE ARHIVEI CNSAS

István BANDI*Arhiva Istorică a Serviciilor Secrete de Stat din Ungaria și
Universitatea Națională a Serviciului Public*

După cel de-al Doilea Război Mondial primul președinte al Ungariei a fost forțat să demisioneze la 31 august 1948. În toate statele care au intrat în sfera de interes sovietică astfel de metode de dobândire a puterii au devenit obișnuite.

Construcția comunismului de tip sovietic în statele din Europa Centrală și de Est a început odată cu dobândirea puterii politice. Acest proces de transformare coercitivă, cu unele întârzieri de fază, biruia mai întâi în Balcani, apoi în Polonia și în cele din urmă în Cehia, România și Ungaria.

În cel din urmă, comuniștii care au ajuns la putere cu alegerile trucate cu cartonaș albastru au înlăturat și ultima instituție a sistemului democratic burghez, Președintele Republicii.

Toate aceste evenimente politice pot fi studiate în arhiva CNSAS din București, unde sunt depuse acele materiale colectate într-un mod extrem de sistematic ordonate de către fostele servicii secrete românești. Monitorizarea presei internaționale de către autoritățile române contemporane despre Ungaria oferă, pe de o parte, o prezentare detaliată a luptelor politice interne, iar, pe de alta, o perspectivă asupra afirmării intereselor politice în diplomația internațională a statelor vecine. Cum a fost văzută Ungaria la nivel internațional și pe ce s-a concentrat conducerea politică românească, aflăm din prezenta lucrare.

Cuvinte-cheie: *Ungaria, Romania, monitorizarea presei, Tratatul de pace de la Paris, Serviciu Special de Informații.*

THE COMING TO POWER OF THE COMMUNISTS IN HUNGARY REFLECTED IN THE HISTORICAL SOURCES OF THE CNSAS ARCHIVE

After the Second World War, the first president of Hungary was forced to resign on August 31, 1948. In all states that entered the Soviet sphere of interest, such methods of acquiring power became common.

The construction of Soviet-style communism in the states of Central and Eastern Europe began with the acquisition of political power. This process of coercive transformation with some phase lags prevailed first in the Balkans, then in Poland and finally in the Czech Republic, Romania and Hungary.

In the latter, the communists who came to power with rigged blue card elections also removed the last institution of the bourgeois democratic system, the President of the Republic.

All these political events can be studied in the CNSAS archive in Bucharest, where those materials, collected in an extremely systematic way, ordered by the former Romanian secret services, are deposited. The monitoring of the international media by the contemporary Romanian authorities about Hungary, on the one hand, offers a detailed presentation of the internal political struggles, and on the other, a perspective on the assertion of political interests in the international diplomacy of the neighboring states. How Hungary was seen at the international level and what the Romanian political leadership focused on, we learn from this paper.

Keywords: *Hungary, Romania, media monitoring, the Paris Peace Treaty, the Special Intelligence Service.*

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial și după acesta, România a făcut parte din același sistem de alianțe ca și Ungaria și a avut o soartă istorică, în mare parte, similară. Acest fapt nu a exclus posibilitatea unui interes reciproc sau a unor informații reciproce. În cele ce urmează am dori să prezentăm aceste relații din perspectiva României, pe baza surselor din arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS) din București, cu un accent deosebit pe răsturnarea primului președinte al Republicii, după a doua conflagrație mondială.

Încă din perioada care a urmat schimbării de alianță din august 1944, România reușise să-și afirme interesele în problema transilvăneană, deoarece punctul 19 al Convenției de Armistițiu sovieto-român, semnat la Moscova la 12 septembrie 1944, prevedea că: *Guvernele Aliate socotesc hotărârea Arbitrajului de la Viena, cu privire la Transilvania, ca nulă și neavenită și sunt de acord ca Transilvania (sau cea mai mare parte a ei) să fie restituită României...* [1, p.7]. Cu toate acestea, liderii politici români nu puteau sta în expectativă, deoarece exista încă o capcană în Convenție care dădea conducerii politice maghiare o anumită marjă de manevră pentru ajustarea granițelor, deoarece marile puteri trebuiau să accepte granițele din Tratatul de pace.

La 15 octombrie 1944, încercarea maghiară de a ieși din război a eșuat, iar Ungaria a devenit o țară de pe linia frontului. Guvernul Național Provizoriu, format la Debrecen, în decembrie 1944, a semnat Convenția de Armistițiu cu Puterile Aliate la Moscova, la 20 ianuarie 1945, iar unul dintre punctele acesteia s-a referit la stabilirea statutului Transilvaniei de Nord: „Ungaria se angajează să retragă toate trupele și funcționarii maghiari de pe teritoriile Cehoslovaciei, Iugoslaviei și României ocupate de ea în spatele granițelor Ungariei, așa cum existau la 31 decembrie 1937, și să abroge toate legile și anexele care au fost formulate în scopul anexării teritoriilor Cehoslovaciei, României și Iugoslaviei la Ungaria” [2].

În privința Transilvaniei, Ungaria a sperat să recâștige o parte din teritoriul său în cadrul negocierilor de pace până la încheierea Tratatului de pace de la Paris, dar la 7 mai 1946, în urma unei decizii a Consiliului Miniștrilor de Externe ai Puterilor Aliate, a devenit probabil ca Transilvania să fie anexată definitiv la România. Semnarea de facto /în fapt/ a acestei decizii la 10 februarie 1947 a fost doar o formalitate diplomatică, dar până la semnarea Tratatului de pace a existat o foarte intensă activitate diplomatică internațională, de politică internă și, nu în ultimul rând, a serviciilor secrete, atât de partea română, cât și de partea maghiară. Aceasta s-a bazat pe diferențele de opinie ale marilor puteri cu privire la reglementarea frontierei. Puterile sovietice și anglo-saxone și-au imaginat, în moduri diferite, procesul de reglementare a păcii de după cel de-al Doilea Război Mondial. În ceea ce privește relația româno-maghiară, proiectele de tratate de pace ale marilor puteri au fost diferite, sovieticii susținând restabilirea granițelor din 1937, în timp ce puterile anglo-saxone au optat pentru o versiune conciliantă, bazată pe înțelegerea dintre România și Ungaria. Proiectul de tratat de pace al Uniunii Sovietice cu România a fost prezentat Consiliului Miniștrilor de Externe de la Londra, la 11 martie 1946, iar a doua zi, „Graiul Nou”, ziarul Armatei Roșii staționate în România, a publicat o declarație politică în care se afirma că Uniunea Sovietică a luat o decizie definitivă în chestiunea transilvăneană, deoarece conform poziției sovietice Transilvania de Nord va trece de partea României [3, p.97].

Ungaria, ca parte perdantă, se afla într-o situație de izolare și era extrem de dificil să desfășoare activități diplomatice fără permisiunea CAC /Comisia Aliată de Control/, influențată de sovietici, deoarece chiar și misiunile diplomatice ale statelor neutre au fost îndepărtate din Ungaria [4, p.155]. Sprijinul politic unitar pentru obiectivele de pace ale Ungariei nu a fost realizat, deoarece victoria partidului micilor agrarieni în alegerile din noiembrie 1945 nu a asigurat un control politic de 2/3, fiindcă comuniștii maghiari, care aveau sprijinul sovieticilor, au forțat majoritatea Partidului Micilor Agrarieni Independenți din parlament să facă concesii [5, p.209-407]. Una dintre consecințele acestui fapt, printre altele, a fost că guvernul maghiar nu a putut prezenta până în mai 1946 propuneri detaliate celor trei mari puteri [4, p.169]. Era posibilă doar o singură deschidere spre Moscova. Între 9 și 18 aprilie 1946, la Moscova o delegație condusă de prim-ministrul Ferenc Nagy [6] a purtat discuții cu ministrul de externe Molotov cu privire la reglementarea frontierei româno-maghiare. Delegația a sosit la Moscova cu trei propuneri de soluționare, care includeau versiuni de reanexare teritorială, variind între aproape 12.000 și 22.000 de kilometri pătrați, pe baza echilibrului etnic și a viabilității economice [3, p.100-101]. Delegația maghiară putea, de asemenea, să-i prezinte lui Stalin concepția sa privind tratatul de pace [5, p.276-284]. Conducerea politică maghiară a considerat că sovieticii ar susține o revendicare teritorială minimă în favoarea Ungariei și că aceasta ar putea fi rezolvată prin consultare cu conducerea politică românească, căzând de acord, dar totul ar fi necesitat aprobarea sovietică de susținere binevoitoare. În schimb, aceste idei nu au putut fi puse în practică, deoarece guvernul lui Groza nu ar fi putut accepta scăderea sprijinului electoral, în urma pierderii unor teritorii, chiar înainte de alegerile din noiembrie.

Guvernul lui Ferenc Nagy se afla în fața unei capcane, deoarece micii agrarieni cu majoritate în parlament ar fi trebuit să se angajeze în negocieri cu România, cu șanse minime. Din aceste rapoarte reiese clar că (...) „în decidera problemei teritoriale, liderii sovietici au considerat posibilă luarea în discuție – pe baza articolului 19 din acordul de armistițiu cu Ungaria – a revendicărilor teritoriale maghiare, dar nu s-au angajat să le susțină” [3, p.104]. Dintre cele trei mari puteri implicate în soluționarea păcii, sovieticii au dus o politică de divizare, întrucât, în timp ce delegația maghiară negocia la Moscova, ei au transmis românilor că vor garanta inviolabilitatea frontierelor României și au dezvăluit diplomației române că Marea Britanie susținea anexarea la Ungaria a unei părți importante din Transilvania [*Ibidem*]. Așa se explică temerile conducerii politice românești în legătură cu activitățile maghiare de pregătire a păcii și cu activitățile intense de informații desfășurate pe teritoriul Ungariei.

După vizita la Moscova, diplomația maghiară l-a trimis cu speranțe mari la București pe însărcinatul special Pál Sebastyén pentru a negocia revendicările teritoriale ale Ungariei, dar propunerea maghiară a fost respinsă

de interlocutorii români, ministrul de externe Tătărescu [7] și premierul Groza. De asemenea, serviciul român de contrainformații a fost informat mai înainte, prin intermediul agenților, cu privire la circumstanțele vizitei oficiale a ambasadorului extraordinar Pál Sebestyén din 26 aprilie la București, deoarece au fost primite rapoarte cu privire la conținutul discuțiilor cu membrii legației maghiare de la București [8, p.249]. Astfel, înainte de întâlnirea cu ministrul de externe Tătărescu și premierul Groza, conducerea politică a României a fost informată de intențiile guvernului maghiar prin intermediul serviciilor speciale. Guvernul României s-a opus cu fermitate solicitării maghiare de delimitare a frontierei. În legătură cu acest răspuns, ministrul de externe Gyöngyössi a trimis o notă informativă ambasadorilor sovietici Pușkin și Schoenfeld [9], iar István Kertész [10] a adresat o notă însărcinatului cu afaceri englez Carse [11] privind revendicările teritoriale maghiare. „(...) Tătărescu nu ar fi refuzat să negocieze cu Sebestyén, dacă guvernul român nu era sigur că sovieticii vor fi de partea lui” – a explicat István Kertész, șeful Departamentului de pregătire a păcii [4, p.222]. În 1945, puterile anglo-saxone au renunțat la ideea de negocieri între statele în cauză și au convenit la 7 mai 1946 să accepte granița dintre cele două țări, așa cum era înainte de 1 ianuarie 1938.

În timp ce Ungaria se zbătea în complexul joc al soluționării păcii pe scena politică internațională și internă, conducerea României își configura situația de după consolidarea frontierelor de stat prin tratatul din 1947. De fapt, se lucra deja la limitarea permeabilității frontierei româno-maghiare; în mod concret, până la sfârșitul anului 1947 s-a închis deja traficul local de frontieră, iar închiderea completă a frontierei a avut loc în decembrie 1948, deoarece s-a aplicat acordul de vize de la Budapesta, care limita traficul de frontieră doar la călătoriile de serviciu. România a trecut apoi la construcția Cortinei de Fier: vegetația a fost îndepărtată la o adâncime de 500 de metri de la graniță și au fost construite bariere /dipozitive/ tehnice de-a lungul graniței pentru a împiedica trecerea ilegală a frontierei. Odată cu introducerea obligativității vizelor și cu finalizarea barierei tehnice, frontiera a fost închisă ermetic, iar vechea frontieră verde dintre cele două țări a fost închisă pentru traficul de persoane [12]. În mod firesc, aceste restricții au avut un impact mai redus asupra operațiunilor serviciilor secrete românești față de Ungaria. Serviciul Special de Informații (SSI), care se afla în subordinea Direcției a II-a a Marelui Stat Major al României, și-a continuat activitatea sub controlul Ministerului de Război, după schimbarea de alianță, la 23 august 1944. Guvernul de marionete Groza, care a venit la putere la 6 martie 1945, a marcat începutul unei noi ere, SSI fiind subordonat Consiliului de Miniștri. Rețelele de informații înființate pe teritoriul statului maghiar în timpul războiului au continuat să fie folosite de SSI, dar în Ungaria acțiunile active au fost întreprinse sub control sovietic și în interesul frontului împotriva regimului Crucilor de Săgeți, condus de Ferenc Szálasi [13].

Structurile de informații din România, care trecuseră sub autoritatea militară sovietică, au fost obligate să coopereze cu serviciile de informații militare sovietice invadatoare. Primele baze românești de instrucție ale serviciilor secrete au apărut chiar în spatele frontului care se deplasa spre Ungaria. Prima provocare în materie de securitate pentru Ungaria a avut loc la 27 octombrie 1944, când serviciile de informații militare sovietice și românești au convenit la București să înființeze o bază de informații la Arad. În restul războiului, de aici au fost lansate grupuri de agenți de recunoaștere în adâncime [14].

În timpul discuțiilor, partea sovietică a avut suspiciuni că România dispunea deja de agenți antrenați și detașați [15, p.227-228]. Serviciile secrete militare românești au negat suspiciunile sovietice, dar sursele de arhivă atestă că în ianuarie 1945 Divizia I SSI nu avea agenți în Transilvania de Nord, dar dispunea de o rețea de agenți în fosta sa zonă de operațiuni pe teritoriul Ungariei [16, p.138].

Între timp, în domeniul informațiilor politice, SSI și-a concentrat atenția asupra celei mai presante probleme pentru conducerea politică, și anume – investigarea activităților politice interne, militare și diplomatice internaționale ale Ungariei, în calitate de actor deosebit de important în procesul de soluționare a păcii în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Materialele Biroului de Presă din România [17] descoperite în arhivele serviciilor secrete românești ale epocii reflectă minuțiozitatea cu care serviciile de informații acopereau toate aspectele vieții politice din Ungaria. De asemenea, au contribuit la informarea la zi a conducerii politice românești din acea perioadă despre situația politicii interne și externe a Ungariei. Sursele menționate mai sus ar permite o cartografiere completă a spectrului politic din Ungaria după cel de-al Doilea Război Mondial, dar în acest studiu ne vom concentra doar asupra *instituției șefului statului*, deoarece persoana primului șef de stat de după cel de-al Doilea Război Mondial, Zoltán Tildy, a avut o semnificație simbolică, iar demisia sa a reprezentat un punct de reper în viața politică, la fel ca și înlăturarea lui Edvard Beneš în Cehoslovacia și înlăturarea prin forță a regelui Mihai I în România.

După primele alegeri parlamentare de după cel de-al Doilea Război Mondial, care au avut loc la 4 noiembrie 1945, a devenit clar că doar din rândurile celui mai puternic partid parlamentar, Partidul Micilor Agrarieni, putea fi ales președintele statului. Partidul Comunist Maghiar, care căuta să ajungă la putere cu sprijinul sovietic încă din decembrie 1944, a încercat în mod explicit să se asigure că viitorul președinte al statului să aibă doar drepturi limitate, că, în practică, să reprezinte doar partidul și să nu aibă posibilitatea de a exercita puterea politică [18, p.233-234].

Zoltán Tildy, fostul pastor reformat, lider al Partidului Micilor Agrarieni, a devenit primul șef de stat după a doua conflagrație mondială, după ce partidele parlamentare au votat pentru el, în unanimitate cu aclamații (nu prin vot secret), la 1 februarie 1946. Atât în ceea ce privește politica externă, cât și cea internă, parlamentul a demonstrat, astfel, că Ungaria a rupt orice continuitate cu epoca Horthy.

Încă de la începutul mandatului său, electoratul de atunci a putut asista la încercările de a demonstra incapacitatea totală a celui mai înalt demnitar public de a ocupa funcția, întrucât numirea guvernului era rezultatul unor înțelegeri între partide și chiar al deciziei PCM (Partidului Comunist Maghiar), devenind ulterior partid de stat. Așa au fost numiți Ferenc Nagy, prim-ministru, Lajos Dinnyés [19], prim-ministru, și Árpád Szakasits [20], președinte al statului.

În domeniul politicii externe, Zoltán Tildy a fost aproape complet pasiv în momentul în care învingătorii pregăteau o pace extrem de dificilă pentru Ungaria. Președintele nu a participat la majoritatea negocierilor externe, care au fost purtate de guvern. Guvernul chiar a demis sau a numit trimiși „în locul” [18, p.131] șefului statului. Dreptul de șef al statului de a trimite legile înapoi în parlament, înainte de a fi promulgate, a fost exercitat o singură dată de către Tildy. În 1947 el s-a împotrivit promulgării Legii cooperativelor, deoarece, prin aceasta, ar fi putut spori sprijinul Partidului Micilor Agrarieni. Din această acțiune reiese clar că președintele Tildy nu mai putea lua decizii independente.

Încă din august 1946, într-un document al serviciilor secrete românești se scria despre influența lui Tildy următoarele: „Președintele Republicii, Zoltán Tildy, participă la cele mai importante reuniuni și își folosește toată influența pentru a menține coaliția și pentru a se asigura că Partidul Micilor Agrarieni colaborează cu Partidul Comunist” [21, p.160]. Într-o notă a serviciilor secrete din România, din 2 noiembrie 1946, se menționează: „Este ciudată cooperativa fiului președintelui Tildy, care se ocupă în principal cu importul din România, mai ales prin contrabandă. El însuși fusese în România, fără acte în regulă, pentru că nu avea viză de la Legația română din Budapesta” [21, p.213].

Un raport detaliat al serviciilor secrete din România a fost întocmit în legătură cu sărbătorirea Săptămânii româno-maghiare la Budapesta /Săptămâna Culturii Românești/, în perioada 1-6 mai 1947 [22, p.188-193]. În cadrul festivităților, la 3 mai 1947 a fost inaugurat Colegiul Lajos Mocsáry, la care au luat cuvântul Zoltán Tildy, președintele Republicii Ungare, și premierul român Petru Groza.

În document se spune: „Conținutul acestor discursuri a fost același pentru toate – în general, ele au subliniat nevoia de prietenie între popoare și, în special, între popoarele român și maghiar” [22, p.189]. De asemenea, în raport este evaluată viața politică maghiară: „Viața politică maghiară este un pic diferită de cea românească: Pe de o parte, Ungaria s-a aliniat în trecut cu Anglia, iar acum „Partidul Micilor Agrarieni” este principala forță politică. Acest partid poate fi văzut ca un amestec de interese burgheze și mic-burgheze în ceea ce privește orientarea politică și, ca instrument, reprezintă mentalitatea și tendința politicii anglo-americe de a prevala, de a domina în Ungaria. Acest partid are o putere politică destul de mare și a câștigat majoritatea parlamentară în alegeri. De asemenea, membrii săi sunt: 1) președintele republicii, Zoltán Tildy, și 2) șeful guvernului maghiar, Ferenc Naghy [corect: Ferenc Nagy]. Nici aceste figuri nu au o putere efectivă, pentru că la Președinția Republicii o influență puternică are un anume Jékely, mareșalul Casei burgheze [corect: președintele Camerei Superioare], ministrul personal al lui Zoltán Tildy, precum și preotul iezuit Balogh, care la Președinția Republicii deține funcția de secretar de stat. Alte figuri proeminente în politică sunt 1. Racosy [corect: Rákosi], [secretar general] al Partidului C. M., șef adjunct al guvernului și 2. Saksay [corect: Szakasits], șef adjunct al guvernului, secretar al partidului Socialist [corect: Social Democrat]. Din grupul partidelor de stânga face parte și Partidul Național Țărănesc, condus de Péter Veres, un scriitor poporanist. Ministerele de Interne și de Telecomunicații sunt conduse de comuniști, iar Poliția Politică este condusă de Gábor Péter – un comunist, membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Maghiar – cu gradul de general. Poliția politică aparține Ministerului de Interne” [22, p.252-261].

În privința înlăturării șefului statului „însuși cursul evenimentelor a adus soluția” – după cum a afirmat Rákosi [23]. Omul-cheie a fost ginerele lui Tildy, Viktor Csornok [24], care a încercat de două ori să organizeze fuga în străinătate a șefului statului maghiar. Cu toate acestea, el nu a fost condamnat pentru acest lucru, ci *pentru acțiunile sale antistatale prin relațiile sale cu cercurile occidentale*.

Charles Gati a afirmat în cartea sa că Viktor Csornoky l-a contactat, la 22 septembrie 1947, pe diplomatul american James McCargar, pentru a-i cere ajutor în problema plecării familiei Tildy în străinătate. Cu toate acestea, McCargar [25] nu s-a angajat să trimită întreaga familie de paisprezece persoane în Austria, ci doar un număr maxim de opt [26, p.82-83]. Istoricul american Charles Stuart Kennedy l-a intervievat în 1995 pe James McCargar, care și-a amintit că, după alegerile din august 1947, care au fost puternic influențate de comuniști, Chornoky i-a făcut o vizită acasă la el, la începutul toamnei, fără a fi anunțat în prealabil. Dar la apartamentul lui McCargar a fost prezent și invitatul său Bob Low, care era corespondent al *Time-Life* la Praga. Chornoky a expus cererea cu privire la fuga socrului său. Între timp, Tildy recunoscuse public rezultatele alegerilor. [...] Low, care aflase astfel despre acest plan, a fost rugat de McCargar să țină în secret strict. După ce McCargar a făcut pregătirile necesare pentru operațiune, i-a indicat lui Csornoky ca Tildy să se deplaseze la vila prezidențială de la Lacul Balaton și să petreacă acolo zece zile, deoarece nu există șanse de a scăpa din Budapesta. Oamenii diplomatului american monitorizau locul și, deși au considerat că este riscant, au apreciat că este fezabil /posibil/ să efectueze operațiunea cu maximum opt oameni. McCargar i-a prezentat planul lui Csornoky, care l-a discutat cu Tildy. Cu toate acestea, șeful statului a insistat asupra evacuării întregii familii. Între timp, Low nu și-a respectat promisiunea și a transmis informații revistei *Time* din New York despre evadarea /răpirea/ planificată. De asemenea, revista a publicat un scurt articol despre tentativa de evadare a președintelui ungar. Tildy a făcut apoi o declarație de dezmințire în fața presei [27]. Low s-a apărut spunând că el a cerut revistei *Time* să nu publice articolul; deci, s-ar putea să fie vorba doar de o greșeală a unuia dintre redactori. McCargar a declarat că a primit o scrisoare de la Csornoky după ce acesta a devenit ambasadorul Ungariei la Cairo, în care îi cerea să păstreze legătura. Americanul nu a răspuns, pentru că știa cât de mare este pericolul în care se afla diplomatul maghiar. Cu toate acestea, în pofida avertismentelor, el a căutat contacte cu agențiile de informații occidentale [29]. De exemplu, Csornoky a declarat în mărturia sa că McCargar a vrut să-l contacteze pe el și nu invers. Se pune întrebarea: dacă evenimentele nu s-au petrecut de fapt așa cum McCargar le-a descris și le-a spus în interviu, oare le-a afirmat cu bună știință sau pur și simplu și-a amintit greșit? În orice caz, la finalul cărții sale a făcut o remarcă în sensul că, deși fusese autorizat să salveze (să trimită în străinătate) 25 de persoane, a mers mult mai departe și a fost implicat în salvarea a 67 de persoane aflate în pericol, pentru care, ce-i drept, nu a primit niciun reproș, dar nici recunoaștere ulterioară, ceea ce i s-a părut ciudat, iar rândurile sale reflectă un anume ton de nemulțumire [30, p.325-327].

Potrivit actului de acuzare împotriva lui Csornoky, la data de 27 septembrie 1948 [31, p.18-39] el l-a contactat pe ambasadorul american Schoenfeld, încă în februarie 1947, pentru a obține sprijin în vederea extrădării reprezentantului micilor agrarieni Béla Kovács, ministru al agriculturii care fusese răpit de sovietici, iar în acest scop i-a contactat, de asemenea, pe secretarul ambasadei McCargar, secretarul ambasadei Carson [31, p.41,108] și consilierul ambasadei Bigelow [31,p 20]. Potrivit rechizitoriului, în perioada aprilie-mai 1947, la Washington, a luat legătura cu liderii emigrației maghiare în legătură cu transferul președintelui în străinătate. Potrivit documentului, McCargar i-a făcut cunoscută lui Csornoky dorința americană ca Tildy să părăsească Ungaria fără a demisiona, iar la 16 iunie 1948, la Geneva, „l-a contactat pe Francis Deák, membru al serviciului de informații american, și i-a cerut ajutorul pentru a-l aduce pe președintele Republicii Ungare și familia sa în străinătate” [31, p.20]. În mărturisirea lui Csornoky se afirmă că infrațiunile care i se impută pot fi împărțite în două grupe *în funcție de timp și de subiect*. Acestea sunt, pe de o parte, activitățile sale de creștere a influenței politice a Partidului Micilor Agrarieni (din 1945 până în iunie 1947); pe de altă parte, activitățile sale de pregătire a plecării președintelui Republicii Ungare în străinătate (de la începutul anului 1947, cu o intensitate mai mare după demisia lui Ferenc Nagy, în special după numirea sa în funcția de ambasador, la Cairo) [32, p.313]. În memoriile sale, Mátyás Rákosi afirmă că soția lui Tildy a fost cea care i-a sugerat ideea ca Csornoky să fie trimis într-o misiune diplomatică. Decizia de a-l trimite la Cairo a fost luată după consultări în cadrul partidului [23, p.667-668]. Noul ambasador al Ungariei la Cairo a fost tot timpul conștient că este urmărit. El a raportat în mod repetat acest lucru fostului său șef, Aladár Szegedy-Maszák [33,34]. Partidul Comunist l-a delegat pe Péter Nagy [35] la ambasada maghiară din Cairo pentru a-l supraveghea pe Csornoky.

Scrisoarea lui Csornoky, pe care dorea să o trimită la New York, a fost capturată și transmisă de către Péter Nagy lui Rákosi, ceea ce a fost motivul pentru care Csornoky a fost invitat să se întoarcă acasă. „Tildy s-a făcut palid și a cerut să citească scrisoarea în cauză. [...] A citit câteva rânduri din ea și apoi a înmănat-o cu părere de rău. A făcut un semn de renunțare și a spus doar atât: «Așa este el.» Iar eu i-am spus că Chornoky [sic!] va fi predat tribunalului și că va primi probabil o sentință foarte grea. [...] Acest lucru totodată ridică problema poziției sale de șef al statului. Tildy și-a dat seama imediat de acest lucru, s-a comportat cu bun simț, a declarat că va demisiona din această cauză, o face într-o scrisoare al cărei conținut îl discută, și apoi o va adresa guvernului” [23, p.668].

La 28 iulie 1948, Comitetul Politic al Partidului Muncitoresc Maghiar (PMM) l-a însărcinat pe Rákosi să vorbească ziua următoare cu Tildy despre demisia sa și să-i ceară să facă două declarații în acest sens: „Să-și justifice demisia pe baza unor fapte din anturajul său, incompatibile cu democrația. Această declarație va fi făcută publică, iar cealaltă se va păstra pentru moment”. S-a decis ca PMM-ul să-și revendice postul de șef al statului [36]. Astfel, la 29 iulie 1948 Rákosi s-a întâlnit cu Tildy și l-a pus să semneze cele două declarații. În versiunea publică, Tildy și-a anunțat pur și simplu demisia. Cealaltă demisie, nepublicată, a fost mai puțin oficială și mai personală. În versiunea manuscrisă adresată lui Rákosi, Tildy și-a recunoscut responsabilitatea politică pentru încercările ginerelui său de a-l evada, împreună cu familia.

La ședința Comitetului Politic al PMM din 30 iulie 1948, Rákosi a relatat întâlnirea cu Tildy. S-a hotărât ca la reuniunea interpartinică din acea zi Rákosi să prezinte scrisorile lui Tildy, iar László Rajk să prezinte un raport despre afacerea Csornoky. Din acest moment au pus problema revendicării pentru ei a candidaturii la președinție. Árpád Szakasits [37] a fost desemnat candidatul partidului. Ședința Comitetului Politic al Partidului Micilor Agrarieni a avut loc doar după întâlnirea interpartinică.

Președintele partidului, István Dobi, a anunțat demisia lui Tildy și a dat informații despre reuniunea interpartinică de dimineață, unde s-a dat citirii scrisoarea președintelui. Dobi a afirmat că, la palatul prezidențial, Tildy a repetat verbal declarația sa în fața liderilor partidelor din coaliție. La propunerea lui Lajos Szentiványi [38], comitetul politic l-a exclus pe Viktor Csornoky [39] din Partidul Micilor Agrarieni. În aceeași zi a fost ordonată arestarea ginerelui lui Tildy [31, p.10].

Ecouri ale demisiei lui Tildy

Documentele serviciilor secrete din România reflectă fidel impactul demisiei lui Tildy. La 31 iulie 1948, ziarul *Tagesspiegel*, aflat sub controlul SUA, a apreciat demisia lui Tildy ca fiind scena finală a reglării unor conflicte politice dirijate de Moscova, făcând o paralelă cu cazurile lui Edvard Beneš și Jan Masaryk. Potrivit evaluării ziarului, tactica Moscovei în cazul lui Tildy a fost de a profita de el, atât timp cât le era util, iar apoi de a-l lichida fără milă. Documentul sublinia că Ungaria a fost ultima țară din blocul estic care a avut un președinte necomunist și că rușii l-au lichidat pe Tildy nu din cauza puterii, ci din cauza slăbiciunii sale [17, p.346].

La 1 august 1948, Reuter a relatat că Mihály Károlyi „după anumite informații ar fi refuzat să preia funcția de președinte al Republicii în locul lui Tildy, după ce vineri dimineață [30 iulie 1948] a purtat discuții în cadrul partidului său. Cu toate acestea, negocierile cu contele Károlyi au continuat. [...] Vineri seară, la Budapesta s-au răspândit zvonuri potrivit cărora ginerele președintelui Republicii, Victor Csornoky, ar fi încercat să-l convingă pe dl Tildy și familia sa să părăsească Ungaria. Csornoky s-a întors la Budapesta săptămâna trecută, după ce a demisionat din funcția de ministru al Ungariei la Cairo” [17, p.346].

Dintre știrile de presă din Marea Britanie, la 1 august 1948 s-a făcut următoarea notă pentru conducerea politică din România: „În articolele publicate în săptămâna care se încheie, presa britanică se ocupă de două evenimente destul de importante: participarea delegației maghiare la Conferința Fluviului Dunărea de la Belgrad și recenta demisie a președintelui Republicii Ungare, Tildy.

Ziarele britanice sunt în general de acord că explicația din scrisoarea fostului președinte al Republicii este departe de a fi exactă și că este mai degrabă o acoperire pentru anumite presiuni comuniste care au folosit arestarea ginerelui său ca pretext pentru a-l elimina definitiv din viața politică a Ungariei. Potrivit «Daily Mail», «Manchester Guardian» și «Daily Telegraph», Tildy era văzut ca fiind – și chiar a fost – un obstacol în calea punerii în aplicare a planurilor comuniste de soluție a problemei țărănești. S-ar putea spune chiar că, atâta timp cât Tildy a rămas în fruntea Republicii Ungare, organizarea colhozurilor pe pământurile țăranilor, recent împroprietăriți, ar fi fost imposibilă.

Uniunea Sovietică – de fapt inițiatorul acestor manevre – a folosit criza de guvernare și recente tulburări politice pentru a înlătura acest obstacol foarte incomod. Nu a fost greu de găsit un motiv, iar Zoltán Tildy a

împărtașit soarta președintelui Beneš. Prin această mișcare, Partidul Micilor Agrarieni și-a pierdut ultimul reprezentant puternic în clasa politică și dispăre ca forță politică eficientă. Dacă se adaugă la aceasta faptul că succesorul lui Tildy va fi probabil omul care a jucat rolul lui Gottwald în Ungaria – Szakasits, orice alt comentariu este de prisos" [17, p.346]. La 1 august 1948, Radio Ankara a relatat următoarele despre demisie: „Este bine cunoscut faptul că președintele Republicii Ungare a demisionat. Motivul acestei demisii este că ginerele său, fostul ambasador la Cairo, este acuzat de spionaj. În primul rând, este important să subliniem că Zoltán Tildy aparținea Partidului Micilor Agrarieni. Dacă luăm în considerare și faptul că a suferit atât de mult în timpul nazismului și a reușit să fugă în Elveția – cu sacrificii mari –, putem să ne dăm seama de adevăratul motiv al demisiei sale. În același timp, trebuie să ne amintim de evenimentele recente din Cehoslovacia, în cazul lui Beneš, pentru a observa că, în paralel cu demisia lui Zoltán Tildy, comuniștii au înlăturat ultimul lider patriot din țările aflate sub dominație sovietică. Pentru Ungaria, înlăturarea domnului Zoltán Tildy din viața politică este o mare pierdere națională. El a fost ultima persoană care a mai rămas să apere interesele micilor agrarieni și ale întregului popor democratic" [17, p.347]. La 2 august 1948, un articol din *United Press* din Washington relatează declarația lui Ferenc Nagy despre demisia lui Tildy: „Ferenc Nagy, fost prim-ministru al Ungariei, a declarat că epurările efectuate de comuniști în rândurile liderilor necomuniști din Europa de Est înseamnă că Rusia își pregătește sateliții pentru un posibil război împotriva Occidentului". El a spus că Zoltán Tildy a fost categoric forțat de comuniști să demisioneze, la fel cum Eduard Beneš, președintele cehoslovac, fusese forțat să demisioneze cu câteva luni în urmă. Ferenc Nagy a mai adăugat: „Este evident că Uniunea Sovietică pregătește o politică externă în care este esențial ca toate posturile politice-cheie din țările din Europa de Est să fie ocupate de comuniști experimentați și de încredere. O asemenea politică externă face parte din pregătirile de război împotriva democrațiilor și a Statelor Unite" [17, p.349]. Radio Londra constată la 3 august 1948: „Declarația Cominform-ului, a cărei țintă principală a fost Tito și Partidul Comunist Iugoslav, a dat o lovitură multor alți lideri din estul Europei. Declarația a fost un semnal pentru toate țările comuniste, și mai ales pentru liderii lor, pentru a le face cunoscut faptul că Sovietele, leagănul comunismului, nu vor permite nicio abatere de la ortodoxia marxistă și că cei care erau implicați în acest regim nu doar că vor fi obligați să fie pătrunși de acest adevăr, dar vor trebui să acționeze în conformitate cu ceea ce s-a decis. Declarația Cominform-ului a atras, fără întârziere, atenția liderilor maghiari care, acordând drepturi de proprietate țăranilor, făcuseră aceeași greșală ca și Tito. [...] Punctul culminant al situației din Ungaria a fost demisia președintelui Tildy. S-a spus că motivul principal al acestei demisii a fost legat de familie. Dar scrisoarea sa arată că a fost forțat să demisioneze pentru că nu a introdus noi măsuri de austeritate în domeniul reformei agrare. Cum ar fi putut să facă aceasta, când el a luptat timp de 40 de ani în Partidul Micilor Agrarieni?" [17, p.334].

Potrivit relatărilor Radio Londra din 3 august 1948: „Demisia lui Tildy este legată de epurarea în masă a Ministerului Agriculturii de sub controlul micilor agrarieni. Un număr mare de oficiali au fost înlăturați sub acuzația de spionaj economic în favoarea puterilor occidentale" [17, p.334]. La 3 august 1948, Radio Londra transmite despre demisia lui Tildy: „Corespondentul ziarului *Times* din Budapesta relatează că este foarte ciudat că toate ziarele din Ungaria sunt pline de telegrame de felicitare adresate guvernului cu ocazia aniversării planului economic, iar demisia președintelui Tildy este menționată doar în trecere. Nu există niciun comentariu cu privire la acest eveniment. Apoi, referindu-se la alegerea unui nou președinte, domnul Árpád Szakasits, nominalizat de partidul muncitorilor, corespondentul *Times* relatează că schimbarea vine într-un moment în care comuniștii au declarat că țăranimea trebuie să urmeze muncitorimea. Acest lucru va fi foarte dificil pentru țărani. Zoltán Tildy i-a sprijinit foarte mult și a fost unul dintre promotorii reformei agrare. Din poziția sa, el a apărat proprietatea agricolă, iar țăraniile aveau o părere foarte bună despre el. Odată cu plecarea fostului președinte, ei își vor pierde toate drepturile, unul câte unul, exceptând cazul în care Zoltán Tildy își va asuma totuși un alt rol în viața politică a Ungariei" [17, p.350]. La Radio Berna, în comentariul său de politică externă din 4 august 1948, intitulat „Schimbarea președintelui Ungariei", Pierre Corday a subliniat că demisia va avea un rol decisiv în etatizarea completă a statului maghiar: „Motivele demisiei lui Tildy ar fi fost că ginerele său a fost acuzat de o crimă politică. El a mai adăugat că fost acuzat de trădare pentru că ar fi vândut unei puteri străine codul de criptare folosit de statul cehoslovac. [...]". Cert este că Tildy nu avea ce căuta în conducere și a fost înlăturat prin mijloace foarte eficiente. Arestarea ginereului său ar fi putut rămâne un simplu scandal de familie, așa cum s-a întâmplat și în viața politică franceză. Dar scopul era îndepărtarea lui Tildy. În acest fel, asistăm la reproducerea evenimentelor recente din statele aflate sub influență sovietică. Demisia lui Tildy este o continuare logică a schimbărilor care au început în 1947, odată cu naționalizarea

industrii și secularizarea școlilor. Demisia nu este altceva decât eliminarea unui element moderat. Rolul său – similar cu cel al lui Beneš – s-a terminat.

Cea mai mare greșeală a lui Tildy a fost că nu a fost comunist. Astfel, el și-a îndeplinit misiunea: a asistat cu indiferență la evenimentele care au dus la demisia lui Nagy și la procesul intentat susținătorilor micilor agrarieni. Multe dintre concesiile lui Tildy s-au dovedit a fi inutile [17, p.323].

Viktor Csornoky a fost arestat abia la 4 noiembrie 1948 [31, p.51], iar la 15 noiembrie 1948 Tribunalul Poporului din Budapesta a pronunțat o sentință de condamnare la moarte [31, p.52], care a fost confirmată în a doua instanță [31, p.84] de Consiliul Superior al Tribunalului Poporului, la 6 decembrie 1948. Acuzația sa a fost publicată pe larg de Biroul de Presă /Távirati Iroda/ la 15 noiembrie 1948 [40]. Márton Bodonyi, șeful Procuraturii Poporului, a anunțat că în timpul anchetei l-a interogat pe Zoltán Tildy care a susținut că „nu știa că Csornoki [sic!] pregătea dezertarea lui și a familiei sale în străinătate, dar dacă ar fi știut, ar fi fost primul care ar fi raportat acest lucru autorităților” [Ibidem].

Zoltan Tildy a fost audiat în calitate de martor la 6 noiembrie 1948. Potrivit procesului-verbal, socrul inculpatului a declarat: „Afirmatia lui dr. Viktor Csornoky că mi-am dat acordul pentru planul de a mă forța pe mine și familia mea să părăsim țara nu este adevărată. Nu am știut de un astfel de plan și nu mi-am dat acordul pentru un asemenea plan. Nici nu ar fi existat vreun motiv pentru mine să sprijin un astfel de plan, deoarece, așa cum am afirmat în declarațiile mele, am fost în deplin acord cu politica guvernului maghiar. Eu însumi lucrasem cu o convingere sinceră pentru urmărirea și realizarea acestei politici și nu puteam avea niciun motiv să părăsesc țara. Dacă aș fi știut de un astfel de plan, aș fi fost [sic!] eu însumi cel care ar fi făcut totul pentru a-l aduce la pedeapsa sa dreaptă” [32, p.282].

În vârstă de numai 29 de ani, Viktor Csornoky a fost executat la 7 decembrie 1948 [31, p.126]. Zoltán Tildy și familia sa au fost mutați de la Palatul Esterházy, de pe strada Búzavirág, la mijlocul lunii august. Fostul președinte a fost eliberat din arest la domiciliu la 1 mai 1956.

Concluzii

În circumstanțele în care a avut loc răsturnarea primului președinte al Ungariei de după cel de-al Doilea Război Mondial, exemplul maghiar al unei astfel de proceduri de acaparare a puterii s-a generalizat în toate statele care intraseră în sfera de interes sovietică. Instaurarea în Ungaria a comunismului de tip sovietic a durat ani de zile, iar fraudarea alegerilor cu buletine de vot de culoare albastră și înlăturarea președintelui republicii, într-un regim democratic burghez, au fost doar faze ale acestui proces.

Având în vedere astfel de evenimente politice, nu este surprinzător că la Conferința de Pace de la Paris (și înainte de aceasta) puterea de lobby internațional a Ungariei a fost extrem de slabă /scăzută/. Pentru o înțelegere detaliată a luptelor politice interne din Ungaria și a percepției Ungariei la nivel internațional, acoperirea de către presa internațională a autorităților române din acea perioadă, aflată în arhivele ACNSAS din București, reprezintă un ajutor autentic și semnificativ. În oglinda acestor relatări ne este relevat ce anume a interesat conducerea politică a României, dar această analiză este un subiect al unei alte investigații.

Referințe:

- JÓZSA, B. *Orosz – román fegyverszüneti egyezmény/Groza Péter és Sztálin marsall táviratváltása/Orosz – magyar fegyverszüneti egyezmény*. [Convenția de Armistițiu ruso-română/ Schimb de telegrame între Petru Groza și mareșalul Stalin/ Convenția de Armistițiu ruso-maghiară.] Athenaeum. Cluj, 1945. 7.
- TEXTUL acordului de armistițiu, *a se vedea* <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/doksi/fszunet.html>
- FÜLÖP, M. *A Sebestyén-misszió, [Misiunea Sebestyén]*. În: *Világtörténet*, 1988/2, 97.
- KERTÉSZ, I. *Magyar békeillúziók 1945-1947, [Iluzii de pace în Ungaria în perioada 1945-1947]*, Európa-História, 1995, 155.
- NAGY, F. *Küzdelem a vasfüggöny mögött, [Lupta în spatele Cortinei de Fier]*, Vol.I. Európa-História, 1990. 209-407, Premierul Ferenc Nagy analizează etapele fărâmițării micilor agrarieni.
- NAGY, FERENC (1903-1979) a fost om politic al Partidului Micilor Agrarieni. Provenit dintr-o familie din mica țărănie, politicianul a fost implicat în înființarea Partidului Independent al Micilor Agrarieni, încă din 1930, și a ocupat funcția de secretar general al acestuia, până în 1945. În 1945 a devenit ministru al reconstrucției, apoi președinte al Parlamentului și a fost ales președinte al Partidului Independent al Micilor Agrarieni. La 4 februarie 1946 a devenit prim-ministru, dar a fost demis în urma unei conspirații comuniste, pe baza unor acuzații inventate: la 31 mai 1947, în timp ce Ferenc Nagy se afla în concediu în Elveția, Partidul Comunist Maghiar a format guvernul condus de Dinnyés. Ferenc Nagy a demisionat din funcția de premier la 1 iunie, numai după ce familia sa a fost eliberată. A emigrat în SUA și a dus o activitate politică intensă în emigrație.

7. TĂTĂRESCU, GHEORGHE (1886-1957) a fost om politic liberal, prim-ministru, ministru de externe. A fost prim-ministru al României între 1934 și 1937 și între 1939 și 1940. După căderea lui Ion Antonescu, în 1944, Gheorghe Tătărescu și-a înființat propriul partid liberal, de fapt un partid satelit al comuniștilor. A devenit viceprim-ministru și ministru de externe în guvernul Petru Groza, numit la 6 martie 1945. A fost înlăturat din guvern în noiembrie 1947. A fost arestat de securitatea statului român în 1950 și închis până în 1955, când a fost eliberat pentru că și-a dat acordul să colaboreze din nou cu comuniștii. A murit în 1957.
8. ACNSAS I 938510/1. *Spionajul maghiar*. Raportul agentului H.B. 21 despre cele întâmplate la Legația maghiară din București, 249.
9. SCHOENFELD, ARTHUR FREDERICK HANS (1889-1952) a fost funcționar al serviciului extern american. A fost ambasador extraordinar în Republica Dominicană (1931-1937), Finlanda (1937-1942) și Ungaria (1946-1947). Iar mai târziu a fost însărcinat cu afaceri la Ciudad de Mexico.
10. KERTÉSZ, ISTVÁN, (1904-1986) a fost un avocat, diplomat. Diplomat de carieră, membru al Comitetului de pregătire a păcii din cadrul Ministerului Afacerilor Externe al Ungariei, a fost prezent la negocierile de pace de la Paris, începând din 1946. În 1948 a emigrat în SUA.
11. CARSE, WILLIEM MITCHELL (1899-1987) a fost însărcinat cu afaceri britanic, delegat la Budapesta. Între 1948 și 1951 înalt comisar adjunct la Peshawar, Pakistan; apoi consul general la Sao Paulo între 1951 și 1956.
12. FÜLÖP, M., VINCZE, G., *Vasfűggöny keleten, [O Cortină de Fier în Est]*, Debrecen, 2007. Sursele documentează închiderea frontierei și realitatea existenței Cortinei de Fier în perioada de început a existenței sale. Pentru un studiu de caz, tot pe această temă, a se vedea studiul lui István Bandi: „Contribuții la o istorie a măsurilor operative privind supravegherea frontierei româno-maghiare” în volumul Conferinței științifice internaționale „Latinitate, Romanitate, Românităte”, ediția a V-a, coordinator dr. Liliana Rotaru, USM, Chișinău, 2022.
13. Ferenc Szálasi (1897-1946) a fost politician național-socialist, ofițer. Executat în 1946 pentru crime de război.
14. Arad a fost ales pentru că avea un aeroport potrivit pentru operațiuni de noapte și, datorită terenului, existau posibilități de distribuție radio, adecvate până la o adâncime de 700 km.
15. MĂȚĂ, C., *Serviciile secrete ale României în Războiul mondial (1939-1945)*. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2010, p.227-228.
16. ACNSAS I 938359/ vol. 24. *Iredentiștii*, 138.
17. ACNSAS Fond D 014580 *Problema maghiară (1948-1949) (comentarii ale agențiilor de presă și radio străine)*.
18. FÖGLEIN, G., *Az államfő „intézménye” 1944 és 1949 között, [Instituția „șefului de stat” între 1944 și 1949]*. În: *Múltunk*, 2005, nr.2, p.233-234.
19. LAJOS DINNYÉS (1901-1961) a fost om politic al micilor agrarieni, deputat în parlament, premier.
20. ÁRPÁD SZAKASITS (1888-1965) a fost pietrar, jurnalist, om politic cripto-comunist social-democrat, vicepreședinte al Republicii.
21. ACNSAS I 938510/3 *Spionajul maghiar*, H. M. 102. 2 noiembrie 1946, Nota, p.213.
22. ACNSAS, I 014731 *Legația română din Ungaria – 1948-1949*. Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul secretarului de stat adjunct, Raport, p.188-193.
23. RÁKOSI, M. *Visszaemlékezések 1940–1956, [Memorii 1940–1956.]*. Vol.II. Budapest: Napvilág, 1997, 667.
24. CSORNOKY, VIKTOR (1919–1948) a fost avocat, politician, diplomat: s-a alăturat Partidului Independent al Micilor Agrarieni în 1942. În 1944 s-a căsătorit cu Erzsébet Tildy, fiica lui Zoltán Tildy. Fiul lor, László, s-a născut în 1945. În noiembrie 1945 a fost numit prim-secretar al Ambasadei Ungariei la Washington. În noiembrie 1947 a condus Ambasada Ungariei în Egipt. În iulie 1948 Ministerul Afacerilor Externe i-a ordonat să se întoarcă acasă pentru a se prezenta la raport, iar în scurt timp a fost arestat de către ÁVO (Serviciul de Apărare a Securității Statului). A fost condamnat la moarte la 6 decembrie 1948 și executat a doua zi.
25. MAcCARGAR, JAMES (1920-2007) a fost diplomat, ofițer de informații. Fost spion al Serviciului de Externe al SUA în timpul și după cel de-al Doilea Război Mondial. A scris mai târziu cărți de ficțiune și non-fiction despre spionaj. El a obținut o diplomă de licență. A studiat limba engleză la Universitatea Stanford. S-a alăturat Serviciului de Externe în 1942. A servit mai întâi la Moscova și apoi ca agent de legătură cu Marina Statelor Unite. După război, a fost repartizat la Budapesta și a jucat un rol important în sprijinirea oamenilor de știință și a politicienilor care au fugit din țară, atunci când sovieticii au preluat puterea. În anii '40 și '50 a deținut o serie de alte funcții, printre care cea de vicepreședinte la Genova, șef al Departamentului pentru afaceri sud-est europene la Washington și președinte al Comitetului pentru Europa Liberă în calitate de director responsabil al operațiunilor europene.
26. Gati, CH. *Veszített illúziók. Moszkva, Washington, Budapest és az 1956-os forradalom. [Iluzii pierdute. Moscova, Washington, Budapesta și Revoluția din 1956.]*. Budapest: Osiris Kiadó, 2006, p.82–83.
27. În discursul său inaugural, Tildy a comemorat ratificarea tratatului de pace și restabilirea suveranității. Cotidianul *Szabad Nép*, anul 5, nr.210, 17 septembrie 1947, pagină de titlu.
28. Printre sursele disponibile, nu am reușit să găsesc acest articol și nici dezmințirea acestuia de către Tildy (autorul).
29. James McCargar. Interviewed by: KENEDY, Ch.S. The Association for Diplomatic Studies and Training Foreign Affairs Oral History Project, 1998, 69-70. Sursa: <https://www.adst.org/OH%20TOCs/McCargar,%20James.toc.pdf>, data descărcării: 09.11.2021.

30. MACCARGAR, J. *A titkos háború*, [Războiul secret]. Budapesta: Európa, 1993, p.325–327, nota nr.2.
31. ÁBTL [Arhivele istorice ale Serviciilor Securității Statului Budapesta] 3.1.9.-V-77282 /18–39. [*Acuzarea lui Csornoky din 27 septembrie 1948.*]
32. ÁBTL 3.1.9.-V-77282 /105.; [*Mărturisirea dactilografiată a lui Viktor Csornoky*] (fără dată și semnătură) și ÁBTL 3.1.9.-V-77282/1 /313.
33. SZEGEDY-MASZÁK, ALADÁR (1903-1988) a fost diplomat de carieră. În perioada 1945-1947 a fost ambasador al Ungariei la Washington. În calitate de membru al delegației maghiare pentru pace de la Paris, a demisionat din funcția de ambasador în 1947 și a trăit în SUA până la moartea sa.
34. O bună parte din corespondența lor este păstrată în arhivele lui Aladár Szegedy-Maszák. United States Holocaust Memorial Museum (USHMM) Archives, Aladár Szegedy-Maszák papers, RG-10.436. sursa: <https://collections.ushmm.org/search/catalog/irn517909#?rsc=192426&cv=0&c=0&m=0&s=0&xywh=-2082%2C-253%2C7716%2C5055> [Accesat: 09.11.2021]
35. NAGY, PÉTER (1920–2010) a fost istoric, critic literar maghiar, membru titular al Academiei Maghiare de Științe, specializat în istoria literaturii maghiare și franceze: în noiembrie 1943 s-a înscris în Partidul Comunist. A urmat cursuri postuniversitare la Universitatea din Geneva. După ce s-a întors acasă, a devenit membru al personalului Ministerului Afacerilor Externe. Din 1951 până în 1962 a lucrat în cadrul Serviciului de Stat pentru Apărare, a scris rapoarte sub pseudonimul „Boris”.
36. MNL OL [Arhiva Națională Maghiară Centrală] 276. f. 53. cs. 3. ő. e. 1948. július 28. [*Proces-verbal la ședința Biroului Politic al Partidului Muncitorilor din Ungaria.*]
37. MNL OL 276. f. 53. cs. 4. ő. e. 1948. július 30. [*Proces-verbal la ședința Biroului Politic al Partidului Muncitorilor din Ungaria.*]
38. SZENTIVÁNYI, LAJOS (1883–1956) a fost avocat, funcționar public, politician al Partidului Micilor Agrarieni. Vicepreședinte al Partidului Independent al Micilor Agrarieni (FKgP) din 20 august 1945, membru al Comitetului Politic din 7 septembrie 1946 și copreședinte al partidului din 12 aprilie 1948.
39. MNL OL XXVI-A-14-b-0091 1948.07.30. [Agenția de Presă Maghiară, MTI, Știri la zi]
40. MNL OL XXVI-A-14-b-0096 1948.11.15 [Agenția de Presă Maghiară, MTI, Știri la zi]

Date despre autor:

István BANDI, istoric și sociolog, cercetător în Departamentul de cercetări științifice, Arhiva Istorică a Serviciilor Secrete din Ungaria – ÁBTL, Budapesta, Ungaria; doctorand la Universitatea Națională de Administrare Publică.

E-mail: istvanbandi@gmail.com

ORCID: 0000-0002-4301-3755

Prezentat la 18.11.2022